

Резюме

Ониськів А. М. Кримінальна відповідальність за злочини проти порядку проходження військової служби за військово-кримінальним законодавством Німеччини та Франції.

Із використанням порівняльно-правового методу досліджено військово-кримінальне законодавство у частині криміналізації злочинів проти порядку проходження військової служби Німеччини та Франції. Враховуючи позитивний досвід цих держав, запропоновано зміни у статті 417–419 КК України.

Ключові слова: військово-кримінальне законодавство, злочини проти порядку проходження військової служби, дезертирство, самовільне залишення військової частини або місця служби, дезертирство, самокалічення.

Резюме

Ониськів А. М. Уголовная ответственность за преступления против порядка прохождения военной службы за военно-уголовным законодательством Германии и Франции.

С использованием сравнительно-правового метода исследовано военно-уголовное законодательство в части криминализации преступлений против порядка прохождения военной службы Германии и Франции. Учитывая положительный опыт этих государств, предложены изменения в статьи 417–419 УК Украины.

Ключевые слова: военно-уголовное законодательство, преступления против порядка прохождения военной службы, дезертирство, самовольное оставление воинской части или места службы, дезертирство, членовредительство.

Summary

Oniskiv A. Criminal liability for crimes against the order of military service for the military criminal legislation of Germany and France.

Using a comparative legal method studied military criminal legislation regarding the criminalization of offenses against the order of military service in Germany and France. Given the positive experience of these countries, proposed amendments to Articles 417–419 of the Criminal Code of Ukraine.

Key words: military criminal law, crimes against the order of military service, desertion, unauthorized abandonment of a military unit or place of service, desertion, self-mutilation.

УДК 343.544

Т. І. УСАТОВА

Тетяна Ігорівна Усатова, здобувач Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України

**ОСНОВНІ СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ,
ПОВ'ЯЗАНИМ ЗІ СТВОРЕННЯМ АБО УТРИМАННЯМ МІСЦЬ РОЗПУСТИ
ТА ЗВІДНИЦТВОМ**

Заключним етапом кримінологічного вивчення будь-якого криміногенного явища, як правило, є запропонування стратегії запобігання цьому явищу. Такий підхід у кримінології уявляється цілком логічним, адже аналіз злочинності, окремого її виду або так званого фонового явища злочинності тому й робиться, щоб розробити якомога ефективніші шляхи нейтралізації або, принаймні, обмеження тієї чи іншої проблемної ділянки соціального життя.

Традиційно теорією кримінологічної науки в запобіганні злочинності виділяються об'єкти запобіжного впливу, суб'єкти запобіжної діяльності, завдання, цілі та методи такої діяльності, конкретні заходи, рівні та принципи їх реалізації, критерії вимірювання ефективності тощо¹. Але в конкретних кримінологічних дослідженнях, як уявляється, важливим є насамперед концептуальний підхід, тобто певне бачення сутності проблеми як такої та певна ідея про її розв'язання, що покладається в організацію здійснення визначених заходів. Такий підхід у практичній площині отримує значення стратегії запобігання злочинним проявам. У нашому дослідженні головне питання, на яке перш за все слід звертати увагу, є те, як розв'язуватиметься в цілому проблема ставлення суспільства до проституції. Саме від розв'язання цієї проблеми будуватиметься й стратегія подолання злочинів, передбачених ст. 302 КК. Іншими словами, коли ми дамо відповідь на запитання «що робити з проституцією?», то зможемо визначитися і з головними напрямками цієї стратегії запобігання.

З окремих питань запобігання злочинам проти моральності працювали такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як І. О. Бандурка, О. О. Дудоров, Л. С. Кучанська, О. Г. Манич, Д. О. Назаренко, А. А. Небитов, С. Л. Панов, О. О. Петряніна, В. Ю. Савін, Ю. П. Смирнов, Н. В. Уханова, М. І. Хавронюк, Т. А. Шевчук, А. Є. Шпаков та ін. Але запропоновані чисельні запобіжні заходи, що пропонуються фахівцями, здебільшого стосуються удосконалення норм кримінального права або мають характер простого перелічення без визна-

чення черговості їх реалізації та конкретних перспектив, що досягатимуться внаслідок їх успішного здійснення. Тому є сенс знову повернутися до проблематики стратегії запобігання саме звідництву, створенню або утриманню місць розпусти.

Метою статті є виокремлення кількох стратегічних напрямів, реалізація яких складатиме своєрідне ядро всього процесу запобігання як у цілому злочинам проти моральності, передбаченим розділом XII КК України, так і діянням, кримінальна відповідальність за які установа у ст. 302 КК, зокрема.

Нині українське суспільство не є монолітним у плані абсолютної заборони або, навпаки, тотального дозволу заняття проституцією. Однак у побудові стратегії запобігання аналізованим злочинам ми виходимо з того, що наше суспільство ще не готове до такого радикального кроку, як легалізація проституції. Коли не вирішені інші соціально-економічні й морально-етичні проблеми, торкатися проблеми дозволу проституції уявляється вельми небезпечною справою. Тому заходи загальносоціального та спеціально-криминологічного характеру, які складають сутність стратегії, слід будувати з урахування того факту, що питання про легалізацію проституції найближчим часом не може ставати на порядку денному та вважатися пріоритетним державним завданням.

Традиційно у криминології заходи запобігання злочинності поділяються на загальносоціальні та спеціально-криминологічні. Цю схему можна взяти за основу й при розробці стратегії запобігання злочинам, пов'язаним зі звідництвом або створюванням місць розпусти. Конкретний набір запобіжних заходів, здатний якомога ефективніше впливати на ті чи інші криминогенні чинники, створює певну стратегію подолання певного виду злочинності у цілому. У зв'язку з цим останніми роками все частіше говорять про стратегії розв'язання проблеми запобігання злочинам як про сукупність науково обґрунтованих способів руйнівного запобіжного впливу на криминогенні явища². Таким чином, стратегія уявляється більш предметним, конкретизованим шляхом досягнення певного результату, ніж констатація простого набору можливих заходів запобігання. Адже такі стратегії орієнтовані на досягнення конкретної мети та очікуваного результату – як найближчого, так і в перспективі. Вважаємо, що такий підхід має рацію, адже не можна намагатися охопити все, особливо в умовах фінансово-економічної кризи. Тому треба сфокусуватися на тих окремих ланках, що мають першорядне значення. До речі, такий підхід стратегічного мислення вже знаходить своє відображення на практиці (наприклад, Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015; Стратегія реформування системи звітності у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. 608-р; Стратегія кібербезпеки України, затверджена Указом Президента України від 15 березня 2016 р. № 96/2016; Національна стратегія у сфері прав людини, затверджена Указом Президента України від 25 серпня 2015 р. № 501/2015; Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки» від 14 жовтня 2014 р.; та ін.).

Окрім спеціальних стратегій, тобто таких, що спрямовані на обмеження явищ, які мають, образно кажучи, прямий, або безпосередній, криминогенний потенціал, в Україні існують і стратегії загальносоціального плану (наприклад, Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020», схвалена Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015; Стратегія подолання бідності, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 березня 2016 р. № 161-р; Довгострокова стратегія розвитку української культури – стратегія реформ; Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки, затверджена Указом Президента України від 13 жовтня 2015 р. № 580/2015; Стратегія розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року, затверджена Указом Президента України від 27 вересня 2013 р. № 532/2013; та ін.). Загалом сьогодні в Україні діє понад 100 (!) документів стратегічного характеру. Їх завданням є модернізація суспільного життя з урахуванням європейських стандартів і викликів часу, удосконалення основних сфер життєдіяльності суспільства як такого, підвищення ефективності чисельних соціальних інституцій з тим, щоб кожна людина почувала себе в безпеці від внутрішніх та зовнішніх впливів негативного характеру. Проте для забезпечення стратегічного впливу на той чи інший вид злочинності відповідні заходи загальносоціального спрямування виявляються базовими, засадничими, стратегічними.

На наш погляд, стратегія запобігання звідництву та створенню або утриманню місць розпусти має охоплювати три великі стратегічні напрями: 1) удосконалення законодавства, насамперед кримінального, що спрямовується на боротьбу з проявами звідництва, створення або утримання місць розпусти, з одночасним установленням юридичної відповідальності за здачу в оренду житла для заняття проституцією; 2) рішучу боротьбу з корупцією у правоохоронних органах, завдяки яким відбувається «оплатне» приховування в країні фактів незаконного надання сексуальних послуг; 3) підвищення морального рівня населення.

Отже, до стратегічного напрямку із найближчою перспективою його втілення нами віднесено *удосконалення законодавства*, що спрямовується на боротьбу з проявами звідництва, створення або утримання місць розпусти. Уявляється, що повинна відбутися часткова декриміналізація деяких положень ч. 1 ст. 302 КК. Мається на увазі декриміналізація звідництва для розпусти, якщо воно не переслідує мети наживи. Тут треба звернутися до слідчо-судової практики: у 35 % (!) випадків звідництва за матеріалами відповідної практики відсутня мета наживи. Тож чи сягають подібні випадки значної суспільної небезпечності, щоб ставати кримінально караними? У подібному випадку може йтися про елементарне сприяння позашлюбним відносинам з боку третіх осіб, причому за різними мотивами (наприклад, бажання допомогти незаміжній жінці знайти партнера для народження дитини). Про яке звідництво для розпусти тут може йтися та чи стають позашлюбні стосунки у цьому випадку розпустою? У будь-якому разі це залежить від конкретної життєвої ситуації та

суспільної матриці оцінки таких дій. Адже позашлюбні стосунки в різних аксіологічних вимірах оцінюються по-різному. Із позиції релігійних канонів християнства такі стосунки є розпущою та гріхом, із позиції буття сучасної європейської людини – це майже норма, а з позиції природного інстинкту продовження роду людини як біологічного виду взагалі є нормою. Що може робити описаний факт діянням, суспільно небезпечним для суспільства? У будь-якому разі – ані форма задоволення природних потреб людини (навіть і за допомогою звернення до сторонньої людини – звідника), ані місце зустрічі (готель, сауна, лазня, чуже житло тощо) – не повинні підносити подібну дію до розряду кримінально каранних. Тому виявляється, що така поведінка не потребує протидії, принаймні кримінально-правовими засобами.

Разом із тим, як свідчать проаналізовані матеріали кримінальних проваджень, створення або утримання місць розпусти ніколи не відбувається без корисливого мотиву. Нам не трапилося жодного випадку, коли функціонування подібних «закладів» відбувалося б без мети наживи – усі випадки кваліфікувалися за ч. 2 ст. 302 КК. Вважаємо, що свого часу ця кримінально-правова заборона стала наслідком ігнорування розроблених у кримінально-правовій теорії підстав криміналізації. Таким чином, ч. 1 ст. 302 КК щодо такої форми злочинної дії, як створення або утримання місць розпусти, фактично не працює.

Водночас слід перенести до частини першої таку форму відповідного діяння, як звідництво для розпусти, що вчиняється з метою наживи. Фактично текст закону «ті самі дії, вчинені в мету наживи» із частини другою ст. 302 КК переміщується до частини першої (зрозуміло, у відповідній редакції). Це, по-перше. По-друге, вважаємо, що вказівка у тексті закону на мету наживи при описі створення чи утримання місць розпусти з вищезазначених причин є зайвою. Тому у частині першій акцент на характерну мету достатньо робити лише щодо звідництва. У частині викладення форм організації надання сексуальних послуг, про які йдеться, саме таким шляхом пішов, наприклад, законодавець Казахстану. Так, у ст. 309 КК цієї держави зазначено про організацію чи утримання притонів для заняття проституцією, а так само про звідництво з корисливою метою³. Що стосується в такому разі частини другої ст. 302 КК України, то решта тексту, на наш погляд, має залишатися без змін, а саме: «ті самі дії, що вчиняються особою, раніше судимою за цей злочин, або вчинені організованою групою».

Уявляється, що такі зміни до кримінального закону, по-перше, сприятимуть уніфікації практики кваліфікації цих діянь; по-друге, перешкоджатимуть штучному підвищенню «за потребою» рівня розкриття «небезпечних» дій правоохоронними органами; по-третє, забезпечуватимуть у деяких випадках режим недоторканості особистого життя людини; по-четверте, сприятимуть дотриманню несуперечливості певних положень законодавства ідеям і принципам теорії криміналізації.

Окрема слід зупинитися на пропозиціях щодо встановлення юридичної відповідальності за надання власником або уповноваженою особою житла або інших приміщень в оренду для створення чи утримання місць розпусти. Вважаємо, що це дуже актуальна проблема, особливо в умовах затяжного економічного спаду, що відбувається у нашій країні. Ніхто не забороняє таке житло здавати в оренду, дотримуючись законодавчо встановлених правил, однак якщо воно надається орендарю саме для організації в ньому місця розпусти (і власник або інша уповноважена особа про це достеменно знає або принаймні здогадується), то однієї лише моральної відповідальності за такі дії явно недостатньо. Окрім ухилення від сплати податків державі за надання житла (приміщень) в оренду, відповідною особою сьогодні фактично порушуються й норми кримінального закону. Така особа в умовах відсутності відповідної статті за надання приміщення у подібне «користування» має визнаватися співучасником. Проте за матеріалами кримінальних проваджень такі власники (уповноважені особи) виступають лише свідками. Значить, закон не працює. У ситуації, що склалася, єдиним виходом є введення до КК України окремою статтю, якою передбачалася б кримінальна відповідальність за надання особою власного житла (приміщення) або такого, на яке особа, що передає його, має право, іншим особам для створення (утримання) в ньому місця розпусти. До речі, у КК ст. 171 КК Республіки Білорусь передбачається кримінальна відповідальність за надання з корисливою метою приміщення (місця) особою, яка завідомо знала, що це приміщення (місце) використовуватиметься для заняття проституцією⁴.

Ще одним стратегічним напрямом запобігання (із середньостроковою перспективою його реалізації) є подолання корупції у правоохоронних органах, покликаних вести рішучу боротьбу зі злочинами проти моральності. Головним завданням запропонованого напрямку є принципова боротьба із фактами порушення законності з боку окремих співробітників правоохоронних органів у вигляді корупційних проявів за забезпечення «нормальних безпечних умов» функціонування нелегальних будинків розпусти, «кришування» проституції, сутенерства та ін. «Оплатне» приховування в країні подібних фактів є нічим іншим, як різновидом корупції, специфічність якої зумовлюється своєрідністю людських відносин у певній сфері. Сьогодні це явище набуло неприпустимих обсягів. Так, про діяльність місць розпусти правоохоронцям відомо завжди (що і підтвердило проведене нами дослідження), але заходи з відомих причин не вживаються.

На наш погляд, компонентами успіху під час реалізації завдання цього стратегічного напрямку є: 1) політична воля правлячих політичних сил як підтвердження намірів здолати корупцію загалом у масштабах країни; 2) продовження процесу реформування системи Національної поліції, презентованого, зокрема, такими державними документами, як Концепція першочергових заходів реформування системи Міністерства внутрішніх справ та Стратегія розвитку органів внутрішніх справ України (далі – Стратегія), затвердженими розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 жовтня 2014 р. № 1118-р; 3) налагодження партнерського діалогу між населенням і правоохоронними органами з одночасним введенням практики контролю та підзвітності підрозділів Національної поліції громадам, на території яких вони діють.

Одним із вагомих досягнень теперішнього Уряду країни, що свідчить про втілення політичної волі у царині подолання системної корупції в державі з метою якомога скорішої інтеграції до європейського простору, як раз і стало прийняття вище зазначених документів. Аналіз положень Стратегії дає цілковите уявлення про ті заходи, які мають стати «дорожньою картою» не лише у справі реформування системи Національної поліції, а й під час подолання корупції у цих органах. Серед таких заходів запропоновано чимало новацій, які можна поділити на: а) заходи запобігання корупції, що мають організаційну природу (як-от: доступність інформації щодо планування роботи поліції у цілому, реалізації запланованих заходів і результатів роботи; єдина система електронного документообігу, що забезпечується сучасними механізмами її захисту, уніфікованими базами даних; дистанційний контроль за якістю роботи окремих виконавців; наявність антикорупційного механізму у процедурах отримання додаткових надходжень до бюджету територіальних підрозділів поліції; логістика в кількісному співвідношенні різних служб Національної поліції; диверсифікованість персоналу поліції всіма групами населення; поділ поліції на адміністративну та кримінальну; тощо); 2) заходи технічного характеру (внутрішній контроль, що включатиме відеоспостереження за персоналом протягом робочого часу, періодичні перевірки щодо професійної непідкупності, а також перевірки щодо ризику споживання наркотичних речовин; та ін.); 3) заходи професійно-освітньої спрямованості (відбір кандидатів на службу в поліції за рейтинговою системою; комплексне оцінювання знання професійних і етичних стандартів, комунікативних навичок, особистої мотивації, уміння приймати необхідні рішення; запровадження системи корпоративної етики та протидії професійній деформації; ступеневий принцип побудови системи освіти МВС, спрямований на надання початкового рівня знань з орієнтацією на набуття професійно важливих умінь та навичок дій у конкретних ситуаціях; та ін.); 4) заходи соціально-економічного характеру, що виключатимуть незаінтересованість особового складу органів Національної поліції в отриманні подарунків і винагород від приватних осіб (висока зарплата та соціальні пільги (безоплатне медичне страхування, безвідсоткові довгострокові кредити)); 5) заходи запобігання нормативного характеру (наприклад, установлення максимально деталізованого переліку завдань, функцій та повноважень, що зменшить ризик довільних дій правоохоронців та мінімізує ризик порушення закону з боку працівників органів внутрішніх справ; прийняття в Україні за зразком європейських кодексів поведінки поліції власного Поліцейського кодексу поведінки (Police Code of Conduct); та ін.)⁵.

Усі ці заходи, окрім досягнення мети удосконалення діяльності органів Національної поліції, водночас мають потужний антикорупційний потенціал, спрямований на забезпечення системного підходу та ефективної організації діяльності щодо запобігання та протидії корупції⁶. Запровадження запланованих новацій уявляється важливим із огляду на те, що із позиції корупційних ризиків запобіжна діяльність у розглядуваній сфері є вельми ураженою.

Крім того, у плані підвищення ефективності запобігання правопорушенням у сфері моральності уявляється важливою деяка переорієнтація діяльності Національної поліції. Мається на увазі той факт, що за службою Національної поліції буде закріплено функцію превенції та охорони громадського порядку. У зв'язку із цим служби дільничних інспекторів та патрульної поліції становитимуть 70 % від персоналу всієї чисельності служби, і лише 30 % складатиме персонал чергових частин, служби детективів із розкриття загальнокримінальних злочинів, служб інформаційного та логістичного забезпечення⁷. Тут йдеться не лише про нарощення потужностей відповідних служб поліції, перерозподіл коштів на їх утримання, а й про вдосконалення їх суто спеціально-криминологічних можливостей, зокрема, про приділення більшої уваги до злочинів проти громадського порядку й безпеки, моральності, у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів та ін. Таким чином, подібний перерозподіл кадрового потенціалу сприятиме, з одного боку, запобігання (профілактиці та припиненню) вуличним правопорушенням, серед яких, звісно ж, є й вулична проституція, а з іншого – викриттю місць розпусти, місць для незаконного вживання наркотичних засобів, підпільних гральних закладів тощо.

Червоною стрічкою стратегії запобігання злочинам проти моральності в цілому та злочинам, передбаченим ст. 302 КК, зокрема, має стати ідея взаємодії органів Національної поліції із населенням, іншими словами, ідея установлення партнерського діалогу між зазначеними соціальними інституціями. Під пильним наглядом громадськості окремим працівникам правоохоронних органів набагато складніше приховати факти незаконного надання сексуальних послуг. У контексті нашого дослідження запровадження такої взаємодії між поліцією та громадою сприятиме принаймні виконанню завдань подвійної превенції: з одного боку, викоренення корупції як такої, у тому числі й під час викриття та розслідування злочинів проти моральності, включаючи злочини, передбачені ст. 302 КК, а з іншого – до запобіжної роботи у цьому напрямі активно залучатимуться громадяни, чимало з яких морально вже готові до такої співпраці.

Таким чином, основним запитанням запропонованого стратегічного напрямку запобігання із так званою середньостроковою перспективою є таке: як боротися і як знизити рівень корупції у правоохоронних органах, зокрема, під час викриття і розслідування випадків вчинення злочинів, передбачених ст. 302 КК.

Нарешті, третім стратегічним напрямком запобігання звідництву для розпусти, створенню чи триманню будинків розпусти із довгостроковою перспективою його реалізації є *підвищення морального рівня населення країни*. На наш погляд, це найтрудомістке завдання, реалізація якого, напевно, дорівнюватиметься за часом періоду соціалізації навіть не одного покоління.

А. Є. Шпак цілком правильно зазначає, що до числа соціально-психологічних і культурних заходів зниження рівня проституції (*ця назва групи заходів цілком охоплює заходи, що нами позначені як «підвищення*

морального рівня населення» – Т.У.) слід віднести заходи із попередження статевої деморалізації і підвищення сексуальної грамотності населення; поетапну підготовку неповнолітніх у родині, дошкільних закладах, школах до майбутнього сімейного життя, до виконання ними соціальних ролей чоловіка, дружини, матері, батька; формування системи соціальних стримувань, що регулюють статево поведінку; роз'яснення підліткам і молоді небезпечних наслідків проституції, у тому числі й для осіб, що нею займаються; припинення пропаганди культури насильства, статевої розпусти і реклами проституції у ЗМІ та Інтернеті⁸.

Соціальними ланками стримування щодо подальшого поширення проституції, а відповідно й дій, пов'язаних із організацією незаконного надання сексуальних послуг, що здатні впоратися з реалізацією перелічених вище завдань у просвітницько-виховній сфері, на наш погляд, є: церква, медики, педагоги, психологи, правники, нарешті, родина. При цьому слід окремо наголосити на «знарядді» донесення відповідного знання – засобах масової інформації. Нині з усіх наведених ланок процесу підвищення морального рівня населення виконувати завдання духовного формування особи якомога повніше здатна хіба що релігія. Водночас зусиль цієї соціальної інституції явно замало для ефективного функціонування системи запобігання злочинам проти засад моральності. Неабияку роль мають відігравати представники інших соціальних сфер – медицини, педагогіки, права тощо, на яких покладається завдання роз'яснення небезпечності як заняття проституцією, так і факту стати жертвою звідника або особи, що утримує місця розпусти (залучення до вживання наркотичних засобів, фізичне і психічне насильство, у тому числі шантаж, фізичне виснаження та втрата здоров'я тощо). Тому є потреба, починаючи зі старшої школи, запроваджувати практику поширення відповідних пам'яток про те, як не стати жертвою цих злочинців. Разом із тим є потреба паралельно заміщувати моделі негідного способу життя в молоді ідеями патріотизму, цінності освіти в сучасному світі, гуманного ставлення до оточення, зокрема, соціально незахищених груп населення, тварин, релігійності як впливового регулятора повсякденного життя та ін.

Крім того, певної цензури потребують матеріали, що розміщують ЗМІ (друковані, електронні, видовищні тощо). Йдеться насамперед про відверту рекламу сексуальної розпусти (рекламні оголошення, відеоігри, фото- та відеопродукція, сайти недвозначного змісту, що відверто пропонують ці послуги, та ін.). І це відбувається всупереч положенням ст. 2 Закону України «Про інформаційні агентства» зазначається, що інформаційні агентства, зокрема, не мають права у своїх матеріалах поширювати порнографію або іншу інформацію, яка підриває суспільну мораль або підбурює до правопорушень, принижує честь і гідність людини, а також інформацію, яка ущемляє законні права й інтереси громадян.

Найближчим часом у державі труба запровадити практику широкої спеціалізованої соціальної реклами з приводу шкоди неупорядкованого сексуального життя, насамперед серед підлітків і молоді. Завданням цієї реклами є як досягнення певних вихованих цілей, так і прищеплення правових знань щодо того, що визнається правопорушення у сексуальній сфері та яка юридична відповідальність настає за подібні дії. При цьому головною умовою ефективної реалізації таких кампаній є той факт, щоб цією справою займалися справжні фахівці високої кваліфікації, які здатні навчити й батьків або осіб, що їх замінюють, правильно діяти у цьому напрямі – напрямі статевого виховання дитини, підлітки.

Наведене уявлення про ключові моменти підвищення моральної відповідальності сучасної людини можна вважати стратегічним напрямом запобігання багатьом правопорушенням, у тому числі звідництву для розпусти, створенню чи триманню будинків розпусти.

Забезпечення ефективного впливу будь-яких заходів із перелічених вище трьох стратегічних напрямів, безумовно, стає можливим тільки на базі системної реалізації в державі широкого спектру заходів загально-соціального спрямування. Уявляється, що ці заходи є навіть не окремим напрямом, про який традиційно стверджується у кримінологічній літературі, а константою всієї системи запобігання будь-яким правопорушенням у державі. Дійсно, жоден стратегічний напрям не спрацює, якщо не привертатиметься постійна увага удосконаленню суспільних відносин, на які, власне, й «націлюються» загальносоціальні заходи. Вважаємо, що в комплексі зазначених заходів пріоритетними мають залишатися заходи соціально-економічного характеру, серед яких: а) постійна турбота про досягнення такого рівня життя українських громадян у широкому смислі слова, що відповідав би принаймні основним європейським стандартам більш-менш розвинених країн і що найближчою перспективою мав би забезпечити зайнятість та підвищення доходів населення; б) реальне виконання в державі всіх тих соціальних програм, що мають на меті підтримку й захист інституту материнства й дитинства, всебічний розвиток потенціалу жінки і дотримання гендерних принципів у всіх сферах суспільного життя; в) державна підтримка молодих і багатодітних сімей, а так само інших соціально незахищених категорій громадян України; г) ліквідація тяжких наслідків конфлікту на Сході країни, зокрема, й підтримка та захист внутрішньо переміщених осіб; д) тощо.

¹ Докладніше див.: Литвинов О. М. Соціально-правовий механізм протидії злочинності в Україні: монографія / О. М. Литвинов. – Х.: Вид-во Харк. нац. ун-ту внутр. справ, 2008. – 446 с.; Щербакова А. К. Механізм індивідуальної злочинної поведінки особи, яка вчиняє бандитизм: характеристика та протидія: монографія / А. К. Щербакова, О. М. Литвинов / за заг. ред. О. М. Литвинова. – Х.: Панов, 2015. – 236 с.

² Голіна В. В., Лукашевич С. Ю., Колодяжний М. Г. Державне програмування і регіональне планування заходів запобігання злочинності в Україні / за заг. ред. В. В. Голіни. – Х.: Право, 2012. – С. 236.

³ Уголовный кодекс Республики Казахстан: принят 3 июля 2014 г. № 226-V (с изменениями и дополнениями по состоянию на 22 декабря 2016 г.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://online.zakon.kz/document/?doc>

⁴ Уголовный кодекс Республики Беларусь: принят от 9 июля 1999 г. № 275-3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://уголовный-кодекс.бел>

⁵ Стратегія розвитку органів внутрішніх справ України : затв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 жовтня 2014 р. № 1118-р // Урядовий кур'єр. – 2014. – 10 груд. – № 230.

⁶ Вітик І. Боротьба з корупцією в Україні кризь призму реформування правоохоронних органів: окремі нотатки до Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції» / І. Вітик // Право України. – 2010. – № 11. – С. 39–43.

⁷ Стратегія розвитку органів внутрішніх справ України : затв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 жовтня 2014 р. № 1118-р // Урядовий кур'єр. – 2014. – 10 груд. – № 230.

⁸ Шпаков А. Е. Проституция как объект криминологического исследования : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / А. Е. Шпаков ; Ростов. юрид. ин-т МВД России. – Ростов/н/Д., 2003. – 24 с.

Резюме

Usatova T. I. Основні стратегічні напрями запобігання злочинам, пов'язаним зі створенням або утриманням місць розпусти та звідництвом.

У статті розкривається зміст основних стратегічних напрямів, реалізація яких складає сутність стратегії запобігання як у цілому злочинам проти моральності, передбаченим розділом XII КК України, так і діянням, кримінальна відповідальність за які установлена у ст. 302 КК України.

Ключові слова: запобігання злочинності, стратегія запобігання, злочини проти моральності, звідництво, створення або утримання місць розпусти.

Резюме

Usatova T. I. Основные направления предупреждения преступлений, связанных с созданием или содержанием мест разврата и сводничеством.

В статье раскрывается содержание основных стратегических направлений, реализация которых составляет сущность стратегии предотвращения как в целом преступлений против нравственности, предусмотренных разделом XII УК Украины, так и деянием, уголовная ответственность за которые установлена в ст. 302 УК Украины.

Ключевые слова: предупреждение, преступности, стратегия предупреждения, преступления против моральности, сводничество, создание или содержание мест разврата.

Summary

Usatova T. The main directions of prevention of crimes connected with the creation or holding the places of sexual abuse and pandering.

The article reveals the content of the main strategic directions, the implementation of which is the essence of prevention strategies as offences against morality under Chapter XII of the criminal code of Ukraine in general and acts for which criminal responsibility is established in Art. 302 of the Criminal Code of Ukraine.

Key words: prevention, crime prevention strategy, crime against morality, pandering, creation or holding the places of sexual abuse.

УДК 343.9.018

О. О. ХАРКЕВИЧ

*Олексій Олександрович Харкевич, здобувач
Національної академії внутрішніх справ*

ДЕТЕРМІНАНТИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЗРОСТАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬСЯ ЗЛОЧИННИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

Виявлення та усунення детермінант організованої злочинності є необхідною умовою існування України, оскільки існування організованих і згуртованих кримінальних об'єднань створює загрозу для національної безпеки самої держави.

Слід зазначити, що окремими питаннями, що стосуються проблеми характеристики причин та умов організованої злочинності, вже приділялася увага такими науковцями, серед яких видатні криминологи, як В. А. Внуков, Ю. Д. Блувштейн, О. А. Герцензон, І. І. Карпець, В. М. Кудрявцев, Н. Ф. Кузнєцова, П. П. Михайленко, Й. С. Ной, О. Б. Сахаров та ін. За часів незалежної України питанням детермінації злочинів присвятили свої роботи О. М. Бандурка, А. Ф. Волобуєв, Л. М. Давиденко, І. М. Даньшин, О. М. Джужа, А. П. Закалюк, В. С. Зеленецький, А. Ф. Зелінський, О. Г. Кальман, О. М. Костенко, Н. Н. Ярмиш та ін. Однак проблема детермінації злочинів, пов'язаних зі створенням злочинної організації та її «професійної» діяльності, має свою специфіку і раніше детально не досліджувалася.

Вважаємо за необхідне розглянути теоретичні та прикладні аспекти детермінації цього виду злочинної поведінки. Тому проблема детермінації організованої злочинності є актуальною задачею юридичної науки, а її вирішення – метою даної статті.

© О. О. Харкевич, 2017